
Розділ 1

Теорія та історія культури

https://doi.org/10.31516/2410-5325.062.01

УДК 940(477.51)“10”

В. А. Балабушка, аспірант, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

<http://orcid.org/0000-0002-4271-6993>

balabyshkavika@gmail.com

В. Д. Яремченко, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри суспільно-гуманітарних наук, Луганська державна академія культури і мистецтв, м. Київ

<http://orcid.org/0000-0002-1143-4168>

valentunaya@ukr.net

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ПОНЯТТЯ «ТРАДИЦІЯ» В СТРУКТУРІ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Здійснено спробу з позиції синергії суміжних до культурології соціально-філософських, правознавчих, культурно-антропологічних наук узагальнити явище «традиція» як результат матеріальної та духовної соціально-культурної спадщини, що зумовлює національну ідентичність, державність. Визначається: теоретичне розуміння поняття «соціально-культурна традиція» нації; історичний процес спадковості набутих загальноєвропейських, національних, духовних і матеріальних цінностей, що комплексно складають наукове пізнання результатів спільної людської діяльності загалом та кожної нації зокрема.

Ключові слова: *соціально-культурна сфера, традиція, поняття, трансформація.*

В. А. Балабушка, аспирант, Киевский национальный университет культуры и искусств, г. Киев

В. Д. Яремченко, кандидат исторических наук, доцент, заведующая кафедрой общественно-гуманитарных наук, Луганская государственная академия культуры и искусств, г. Киев

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЙ ПОНЯТИЯ «ТРАДИЦИЯ» В СТРУКТУРЕ СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЙ СФЕРЫ

Осуществлена попытка с позиции синергии прилегающих к культурологии социально-философских, правоведческих, культурно-антропологических наук обобщить явление «традиция» как результат материального и духовного социально-культурного наследия, что детерминирует национальную идентичность, государственность. Определяются: теоретическое понимание понятия «социально-культурная традиция» нации; исторический про-

цесс наследственности приобретенных общеевропейских, национальных, духовных и материальных ценностей, комплексно составляющие научное познание результатов совместной человеческой деятельности вообще и каждой нации в частности.

Ключевые слова: *социально-культурная сфера, традиция, понятия, трансформация.*

V. A. Balabushka, postgraduate student, National University of Culture and Arts, Kyiv

V. D. Yaremchenko, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Social Sciences and Humanities, Luhansk State Academy of Culture and Arts, Kyiv

SOME ASPECTS OF THE RESEARCH CONCEPTION AS “TRADITION” IN THE STRUCTURE OF SOCIAL AND CULTURAL SPHERE

The aim of the work is to generalize the historical and theoretical results of the contemporary studies such as dynamic of the historical phenomenon “tradition” in the structure of the social and cultural sphere.

Research methodology is based on the heuristic method of systematizing the synergy of Ukrainian and foreign historiography, which opens the process of forming social, legal, philosophical, cultural thought of the substantial concept as “tradition” in general and the process, which socializes the results of the common social and cultural activity of humanity, in particular.

The results may be the theoretical justification of the European experience of culturological process of forming the scientific view of the emergence and transformation of social and cultural traditions as multi-purpose knowledge for research; in culturological research the authors use the comparative methods, mutual influences, and interpenetration of cultures and cultural innovations of ethno-futurism problems.

The **novelty** consists in systematizing the theoretical studies of the concept as “tradition” and its role in preserving, accumulation, transformation results of the human activities in the field of spiritual, material, social and cultural heritage of the mankind from the standpoint of cultural studies.

In the **conclusion** on the basis of the stated historiography the paper determines the theoretical conception of “social and cultural tradition” of the nation; the historical process of the inheritance which carries the accumulated European, national, spiritual and material values that make up the scientific knowledge of the results of the common human activities in general and each nation, in particular.

Keywords: *social and cultural sphere, tradition, concepts, transformation.*

Постановка проблеми визначається синегрією історіографічного доробку сучасної та класичної точок зору на поняття «традиція» в структурі соціально-культурної сфери як результат історико-культурологічного процесу спільної спадщини людства та трансформації позабіологічної передачі від покоління до покоління сталих норм життя соціально-культурної сфери людства.

Практичне значення. Дослідження виконано відповідно до наукових програм кафедри культурології КНУКіМ; становить історико-теоретичну основу рукопису дисертаційного дослідження «Трансформація соціально-культурних традицій Чернігово-Сіверського краю» В. А. Балабушки; головні положення проблеми використані в навчально-методичному забезпеченні курсів «Культурологія», «Філософія культури», «Історія мистецтв», «Історія культури», зокрема ЛДАКіМ, для спеціальностей 025 «Музичне мистецтво», 026 «Сценічне мистецтво», 024 «Хореографія» ступенів «бакалавр», «магістр» та спекурсів.

Актуальність теми дослідження визначена євроінтеграцією української нації до загальноєвропейських цінностей. Вони зберігають територіально-демографічні особливості, державний устрій, демократичні засади народовладдя, мовно-лінгвістичні, культурно-мистецькі складові всієї соціально-культурної інституції кожної нації, суспільства. Усі ці основи нації і державності становлять загальнолюдські цінності, що стали фундаментальною базою європейської теорії та історичної практики культурологічних досліджень і актуалізують місце й роль української нації в спільній європейській спадщині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що фундаментальну основу сучасної історіографії становлять європейські дослідження соціально-культурного процесу. Вони заклали наукову методологію універсального знання історизму на базі культурно-антропологічних особливостей, виокремивши традиції як головний чинник національної ідентичності, забезпечили європейську традицію тенденцій науково-теоретичних досягнень, зокрема з означеної проблеми. Як і в усіх галузях соціально-гуманітарного профілю, основу історичного процесу та соціального явища «традиція» людства заклали ще в давнину та середньовіччя, де, на думку доц. О. Шейко, «<...> традиція розглядалась як моральний норматив, звичай, закон, дотримуючись якого людина і суспільство набувало гармонії і порядку» (Шейко, 2001, с. 6). Розуміння історичного процесу через традицію заклав арабський дослідник Ібн Хальдун, котрий започаткував накопичення історико-теоретичних знань (Бичко, 2002, с. 314). Про універсальне значення, зокрема націо-нальних традицій, ідеться в працях німецького історика Й. Гердера, котрий називав традицію «<...> матір'ю мови і начал культури, матір'ю релігії і священних ритуалів» (Гердер, 1977, с. 252); наголошував: «<...> де існує людина, там існує і традиція» (Гердер, 1977, с. 231). Традицію вважав головною рушійною силою історії та генетичним кодом збережених архаїчних племен і народів, цивілізацій, у складі яких перебуває і український. У «Щоденнику моєї подорожі» автор приділив місце слов'янським народам, зокрема українському, який оно-

вить Європу: «<...> Україна стане новою Грецією, оскільки чудове небо над цим народом, його весела вдача, музичність, родючі лани та інші складові ландшафту і ментальності розбудять від сну, і виникне цивілізована нація. Її кордони простягатимуться до Чорного моря і звідти по всьому світу» (Гердер, 1959, с. 324). На думку Ганс Кона, Й. Гердер — перший дослідник, котрий визначив людську цивілізацію не в універсальному прояві, а суто в національному, самотньому. У своїх дослідженнях підтверджує вчення Й. Гердера словами: «<...> люди — це передусім члени національних спільнот, тільки в цій ролі вони можуть бути справжніми творчими особистостями: консолідуєтесь через національну мову та народні традиції» (Ганс Кон).

Про традиції європейської історіографії зазначається в праці «Традиція історична» К. Галушко, де структуровано авторські історико-теоретичні досягнення європейської думки таких представників, як Й. Гердер, О. Конт, К. Маркс, К. Мангейм, Х. Арендт, Е. Гобсбаум та ін. На основі вказаної дослідницької бази знань науковець розкриває античне походження поняття «традиція», його соціально-культурне значення (Галушко). Цей європейський досвід наявної історіографії використали українські та зарубіжні дослідники різних наукових сфер. Зокрема в соціально-філософському вимірі Г. Ковальський визначив, що поняття «традиція» розглядалося дослідниками у взаємозв'язку з трьома головними аспектами: «когнітивний, що означає взаємодію народів, націй, культур; етнографічний — звичай, побут; філософсько-антропологічний — у взаємодії з комунікаціями системами соціальних і расово-антропологічних зв'язків» (Ковальський, 2015, с. 8). Таке структурування повністю підтверджується наявною соціально-гуманітарною наукою, емпірично-описовими і теоретико-концептуальними дослідженнями, зокрема довідниково-енциклопедичними виданнями: «Культурологія ХХ століття» (*Культурологія ХХ века. Словарь*, 1997), «Сучасний словник з етики» (Тофтуд, 2014), «Довідник із культурології» (Тирпак, 1998); соціально-історичними монографіями Й. Гердера, Г. Кона, А. Бичко, Л. Яроцького; статтями К. Галушко, І. Загребельного, О. Олійника, А. Гоцалюк; дисертацією О. Шейко; соціально-філософськими монографіями Г. Ковальського, О. Шуби; статтями О. Ткаченка, О. Кравчука, Ю. Крячко, Н. Головач, О. Климової, Г. Піреєвої; працями О. Маложон, Ю. Оборотова; монографією Д. Вовка, Ю. Лободи; статтями Л. Троєльнікової, П. Герчанівської, О. Копієвської, О. Парфьонової; розвідками Є. Романовської, З. Будаєвої, В. Рябцевої, О. Алексєєвої, Р. Сулипова.

Мета статті — узагальнити історико-теоретичні результати сучасних досліджень динаміки історичного явища «традиція» в структурі соціально-культурної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній історіографії практично всі вищезазначені автори використовують термін «традиція» як соціальне явище та історичний процес передачі накопичених культурних цінностей як у межах однієї нації, так і в узагальнюючому світовому контексті: від античної традиції до християнсько-середньовічної, епох Відродження, Просвітництва тощо. У довідниковій літературі «традиція» асоціюється з латинським «tradition», що споріднене з поняттям «tronslade» (перехід) та «traspaso» (перенесення) (Троєльнікова, 2011, с. 419), «передача» (Тирпак, 1998, с. 76), «трансляція» (Загребельний). У першому і другому значеннях — це історичний процес позабіологічної передачі від покоління до покоління сталих соціально-культурних особливостей, котрі зберігаються народами. Сьогодні в побутовому мовленні, згідно з даними І. Загребельного, поширене розуміння традиції як змісту, а не процесу. Традиціями народ сповідує «<...> свої фольклорні обряди, одяг, індустріальні промисли, релігійно-християнські ідеологічні догмати» (Загребельний). З позиції духовних ідей традиція розглядалася як «<...> передача елементів соціально-культурного життя та побуту» (Тофтул, 2014, с. 357), що сформувалися на основі норм поведінки, цінностей, ідей, звичаїв, обрядів та історично трансформувалися з покоління в покоління, існуючи впродовж тривалого часу. Це своєрідний конгломерат, який склався історично з ідей, поглядів, взаємовідносин, неписаних правил, що охоплюють широку сферу життєдіяльності народу, суспільства, нації, держави (Піреєва, 1999, с. 91). Підтверджує це О. Ткаченко: «<...> традиції — це форма передачі минулого досвіду буття через такі формалізовані утворення як ритуал, обряд, звички» (Ткаченко, 2011, с. 89).

Згідно з Л. Яроцьким, «<...> заглиблення у традицію дає розуміння не тільки закономірностей історичних процесів, а й сприяє осмисленню законів світоустрою, рис національного характеру, оптимального шляху розвитку в житті етносу, нації, держави» (Яроцький, 2003, с. 332). «<...> Традиція наявна у всіх соціальних і культурних системах, є механізмом відтворення соціальних інститутів і норм, це універсалия культури» (Романовская, 2012, с. 76). На думку М. Тофтули, на традиціях базуються суспільні інститути: громадські об'єднання, союзи, країни, республіки, держави, на основі яких зберігається національна ідентичність та консолідується нація (Тофтул, 2014, с. 357). У словнику з культурології ґрунтовно розглядається сучасне поняття «соціально-культурна сфера», поняттєвий зміст якого — не тільки духовні, а й матеріальні цінності, процеси соціально-культурного успадкування та способи їх наслідування. Духовні цінності відіграють роль певних культурних зразків, норм, цінностей, ідей, звичаїв, обрядів, стилів мистецтв,

соціальних інститутів. Традиції, на думку авторів словника, наявні в усіх соціальних і культурних системах, що формують «колективну пам'ять» соціальних груп, забезпечують їх самототожність і спадкоємність їх розвитку (*Культурологія XX века. Словарь, 1997, с. 480*).

Соціально-правові традиції, що регулюють суспільні відносини за допомогою прямого народовладдя (вічеві збори, звичаї, передача спадщини, майна тощо), відзначає Ю. Оборотов у рукописі дисертації. На його думку, «<...> термін «традиція» породжений в юриспруденції, де вона спочатку позначала передачу спадщини, майна» (*Оборотов, 2003, с. 100*). Традиції науковець розглядав «<...> як специфічний прояв у суспільстві універсального принципу збереження, пов'язаний з історичною повторюваністю...; включеність їх у потік часів, вони за своєю буттєвою сутністю не розкриваються, а поширюються і трансформуються відповідно до обставин» (*Там само*). Правову традицію Д. Вовк розглядав як «<...> юридичну категорію, елемент соціального і культурного спадку, який фіксує узагальнений правовий досвід, пам'ять та уявлення, що характеризуються специфічністю ідеального» (*Вовк, 2013, с. 303*) та «<...> матеріального буття права в контексті уявлення про його історичний розвиток» (*Вовк, 2013, с. 14*). Російський учений Р. Суліпов у традиціях убачав «<...> життєву силу культури, механізм збереження та відтворення культурної константи» (*Суліпов, 2010, с. 49*). Культурно-правові традиції є, на його думку, «узагальненням тривалої соціальної практики та стереотипів, що виражають правову культуру суспільства» (*Там само*). Правову традицію українського народу як феномен та об'єкт загальнотеоретичного дискурсу розглядає в монографії Ю. Лобода, стверджуючи: «<...> правова традиція є елементом етнонаціональної культури, яка притаманна народу впродовж усієї його історії, завдяки безперервності правової, релігійної, обрядової, побутової, виробничої, сільськогосподарської традиції» (*Лобода, 2009, с. 161*). Про формування європейської соціально-правової культури на базі традицій, зокрема українського звичаєвого права, ідеться в сучасних розвідках. Зокрема О. Маложон зазначає, що «<...> найрельєфніше традиції і звичаї простежуються на прикладі інститутів прямого народовладдя, таких як народне віче, загальні збори громадян, місцеві референдуми і т. д., що існували в VI ст. нашої ери» (*Маложон, 2007, с. 18*). У праці наведено приклад візантійського історика Прокопія Кесарійського з книги «Війна з готами»: «<...> слов'яни і анти не управляються однією людиною, а віддавна живуть у народоправстві, тобто демократії, і тому в них щастя і нещастя в житті вважаються загальною справою» (*Там само*). Уже в часи Київської Русі існувала традиція-звичай спільно вирішувати власну проблему, не доручаючи цю справу єдиновладним правителям, що

означало, на думку автора, «<...> не пережиток давнини, а оплот життя слов'ян» (Маложон, 2007, с. 19). Підтверджує це О. Олійник: «<...> найактивніші прояви традиції збереглися у вигляді вічевих зборів» (Олійник, 2011, с. 27). Ця форма урядування — активний «учасник» суспільного розвитку, який протистоїть спробам окремих князів посісти чуже місце (Олійник, 2011, с. 26). Традиція урядування — одна з ключових культурних традицій, що визначає рівень суспільного розвитку громади, народу, оскільки, на думку дослідника, «<...> є складнішою від традиції одноосібного управління» (Олійник, 2011, с. 28). Правову систему, основану на традиціях «Руської Правди», Ю. Лобода характеризує такими ознаками, як національна самобутність, неповторність; народність; домінування принципу соціальної справедливості над формальною справедливістю; техніко-юридична досконалість і зовнішня простота термінологічного та поняттєвого апарату; національна мова правотворчості (Лобода, 2009, с. 77). Кожен народ, який у своєму розвитку дійшов до державно-правових форм організації соціального співжиття, є носієм власної правової традиції, яка, поряд з іншими ознаками, становить його етнічну чи етнонаціональну ідентичність та самобутність (Лобода, 2009, с. 86). Право безпосереднього здійснення місцевого самоврядування територіальними громадами збереглося і нині, закріплене в ст. 140 Конституції України (Конституція України).

Соціально-релігійний аспект традицій розкривається в монографії «Православ'я і традиції національної культури» О. Шуби. Розвиток культури науковець пов'язує з традиціями, зазначаючи: «<...> культура кожного народу виникає з певних джерел, що спираються на наявні традиції, зміцнення яких відбувається на релігійній основі» (Шуба, 1989, с. 4). На думку А. Гоцалюк, «<...> релігія виступає хранителем традицій, уставлених цінностей, що акумулює історичний досвід соціальної адаптації людини до природи та соціальних спільностей» (Гоцалюк, 2015, с. 274). Християнська правова традиція, як стверджує Д. Вовк, «<...> почала формуватися після хрещення Київської Русі» (Вовк, 2013, с. 46). Універсальність релігії як світогляду, форми свідомості, способи освоєння дійсності, нормативного регулювання зумовлює охоплення потенційною релігійною традицією всіх елементів правової системи (Вовк, 2013, с. 38). Християнська традиція трансформувалася відповідно до конкретної духовної і соціокультурної ситуації. Сакральна традиція перетворилася на системоутворюючий елемент (Ковальський, 2015, с. 64).

Як соціально-культурне явище означене поняття описується в статті П. Герчанівської «Традиції: стабільність і варіативність». Традиція, на думку дослідниці, «<...> це — передача духовних цінностей від по-

коління до покоління, тобто явище соціокультурної комунікації, якому властиві селективність, повторюваність, чинність, багатозначність» (Герчанівська, 2010, с. 12). В етнографії «<...> традиції розглядаються як форми колективного досвіду етносу, що виражені в соціально-організованих стереотипах і відтворюються в етносі в цілому або в його окремих частинах шляхом культурної просторово-часової трансмісії, забезпечуючи їй самототожність у процесі історичного розвитку» (Так само). На основі традицій відбувається державно-політичний, культурно-антропологічний процес розвитку трансформації консолідації від племені до народу, держави, нації. Таким чином, традиції відіграють роль головних індикаторів ідентичності в системі стереотипів культур на всіх рівнях історичного розвитку: від локально-етнічного до національно-державного. Цю роль відзначає О. Копієвська. Значну національну спільноту, її ідентичність, ототожнюючи із символами і цінностями, історією і культурою, державними інституціями, національними інтересами, що ґрунтуються на спільних культурних традиціях (Копієвська, 2014, с. 195). Ю. Крячко в дисертаційному дослідженні «культурну традицію» охарактеризувала як «<...> сталу незмінну систему стосунків між людьми і оточенням, суспільством і природою, що ґрунтується на таких елементах, як спільна мова, міфологія, ритуали та ін.» (Крячко, 1996, с. 52). Н. Головач розглядає її як «<...> соціальну форму передачі людського досвіду, засіб соціалізації, за допомогою якого здійснюється людська діяльність, представлена різноманітною духовною спадщиною, що буде збережена або загублена» (Головач, 2013, с. 208) До того ж, традиція «<...> не може бути консервативною, їй властива динаміка, постійний процес подолання одних видів соціально-організованих стереотипів і утвердження нових» (Климова, 2007, с. 33). Таке саме тлумачення подає зарубіжна дослідниця З. Будаєва, розуміючи під поняттям «культурні традиції» груповий досвід соціально-організованих інституцій, який передається за допомогою просторово-часової трансмісії і акумулюється, відтворюється в різних колективах (Будаєва, 2011, с. 227). Під час культурних традицій або спадковості між поколінням «в незалежності від умов існування культура трансформується у всі сфери людської діяльності» (Рябцева, 2017, с. 471), тобто культурна традиція закладає «<...> історичну основу для сучасного існування народу, ідентифікує джерела його буття» (Так само). Під «культурними традиціями» Г. Ковальський розуміє духовні цінності, сталі стандарти світосприймання й поведінки, норми моралі, стереотипи мислення, політичні, правові й філософські ідеї, естетичні уявлення (Ковальський, 2015, с. 35). О. Парфьонова розширює функції культурних традицій, розглядаючи їх як «<...> універсальну форму фіксації елементів соціокультурного досвіду, що забезпечує історико-генетичну

спадкоємність у соціокультурних процесах» (Парфьонова, 2004, с. 4–5). У цьому ж контексті Л. Троєльнікова зазначає, що «<...> традиція формується завдяки соціальному досвіду, й ще до цього є своєрідним еталоном, взірцем» (Троєльнікова, 2011, с. 421). Про складний механізм відтворення соціокультурних явищ, феноменів, процесів, котрі зумовлюють традиції, ідеться в праці О. Кравчук. Традиція формує цілісність або «неперервність процесу і внутрішню єдність суспільства й культури» (Кравчук, 1999, с.7). «<...> Вона є одним з видів соціокультурної наступності, що орієнтує людину на збереження надбань культури відтворення та розвиток» (Алексєєва, 2016, с. 134). Зосередив увагу на традиціях О. Ткаченко, традицію пояснює «<...> як метафізичну основу буття культури її антропологічний стрижень, сутність людського існування» (Ткаченко, 2010, с. 13). Г. Ковальський у монографії надає декілька визначень поняття «традиція», одне з яких – це «<...> універсальна форма фіксації, закріплення й вибіркового збереження елементів соціокультурного досвіду, а також універсальний механізм його передачі, що забезпечує стійку історико-генетичну наступність у соціокультурних процесах» (Ковальський, 2015, с. 23). Соціально-культурну сферу В. Рябцева вбачає «<...> в елементах традиції соціально-культурної спадщини, котра збереглась в суспільстві або соціальній групі протягом тривалого часу» (Рябцева, 2017, с. 469).

У висновках на базі заявленої історіографії визначено: теоретичне розуміння поняття «соціально-культурна традиція» нації; історичний процес спадковості набутих загальноєвропейських, національних, духовних і матеріальних цінностей, що комплексно складають наукове пізнання результатів спільної людської діяльності загалом та кожної нації зокрема.

Перспективи подальших досліджень полягають у здійсненні концептуального аналізу сучасних футуристичних досліджень у галузі культурології української історіографії. Маємо на меті розглянути досвід релігійного-християнських традицій, зокрема звичаєвого права Чернігово-Сіверського краю.

Список посилань

- Алексєєва, О. (2016). Соціально-педагогічний аспект феномену «традиція». *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць*, 1 (52), 130–136.
- Бичко, А. (2002). *Теорія та історія світової і вітчизняної культури: курс лекцій*. Київ: Тандем.
- Бородін, О. (2016). Соціально-культурна сфера як об'єкт державного регулювання. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*, 2, 81–87.

- Будаєва, З. (2011). «Традиция», «традиционная культура» в контексте социальной философии и культурологии. *Вестник Бурятского государственного университета*, 6, 226–230.
- Вовк, Д. (2013). Про зміст категорії «правова традиція» та її значення у порівняльно-правових дослідженнях. *Порівняльне правознавство*, 1–2, 300–309.
- Вовк, Д. (2013). *Християнська правова традиція як категорія теорії*. Харків: Юрайт.
- Галушко, К. *Традиція історична*. Узято з <http://www.history.org.ua/?termin=Tradytysia>
- Кон, Г. *Национализм: его смысл и история*. Взято из <https://traditio.wiki/holmogorov/library/k/koh>
- Гердер, И.-Г. (1959). *Дневник моего путешествия в 1769 г.* Москва — Ленинград: Государственное издательство художественной литературы.
- Гердер, И.-Г. (1977). *Идеи к философии истории человечества*. Москва: Наука.
- Герчанівська, П. (2010). Традиції: стабільність і варіативність. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. «Філософія». «Психологія». «Педагогіка», 1, 12–16.
- Головач, Н. (2013). Традиції і звичаї як фактор культурної соціалізації особистості. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*, 31, 206–213.
- Гоцалюк, А. (2015). Наукова традиція та новація в гуманітарній практиці суспільства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, 60, 269–277.
- Загребельний, І. *Що таке традиція?* Узято з <http://banderivets.org.ua/scho-take-tradytsiya.html>
- Климова, О. (2007). Традиція і соціокультурна ідентичність. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 66, 32–42.
- Ковальський, Г. (2015). *Традиціоналістський конструкт українського соціуму*. Донецьк — Вінниця: ДонНУ.
- Конституція України. Розділ IX. Місцеєе самоврядування*. Узято з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>
- Копієвська, О. (2014). Культурні традиції у формуванні національної ідентичності. *Актуальні проблеми історії та практики художньої культури*, 32, 194–201.
- Кравчук, О. (1999). *Співвідношення традицій та новацій в соціокультурному розвитку ХХ століття. (Автореферат дисертації ... кандидата філософських наук: 09.00.03)*. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів.
- Крячко, Ю. (1996). *Європейська наука як феномен культурної традиції. (Дисертація ... кандидата філософських наук: 09.00.09)*. Київський університет імені Т. Шевченка. Київ.
- Культурологія ХХ века. Словарь*. (1997). Санкт-Петербург: Университет. Книга.
- Кучин, С. (2017). Сутність та динаміка розвитку соціально-культурної інфраструктури в Україні як об'єкту державного регулювання. *Інвестиції: практика та досвід*, 1, 88–92.

- Лобода, Ю. (2009). *Правова традиція українського народу (феномен та об'єкт загальнотеоретичного дискурсу)*. Львів: Світ.
- Маложон, О. (2007). *Соціально-правова культура литовсько-польського періоду в історії України (XIV–XVI ст.)*. (Дисертація ... кандидата історичних наук: 07.00.01). Київський національний університет культури і мистецтв. Київ.
- Оборотов, Ю. (2003). *Традиції та новації в правовому розвитку: загальнотеоретичні аспекти*. (Дисертація ... доктора юридичних наук: 12.00.01). Одеська національна юридична академія. Одеса.
- Олійник, О. (2011). Витоки і становлення традиції урядування на теренах давньокиївської держави. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*, 4, 24–31.
- Парфьонова, І. (2004). *Традиції в моральній культурі українського народу (друга половина XIX–XX ст.)*. (Автореферат дисертації ... кандидата історичних наук: 17.00.01). Київський національний університет культури і мистецтва. Київ.
- Піреєва, Г. (1999). Традиція: структура і соціокультурна матриця. *Наукові записки Харківського військового університету. Соціальна філософія, педагогіка, психологія*, 3, с. 91–94. Харків.
- Романовская, Е. (2012). Фундаментализм и традиция. *Власть*, 12. 73–76.
- Рябцева, В. (2017). Неотрадиционализм как неотъемлемый элемент современного социально-культурного общества. *Научный альманах*, 2–2, с. 469–472. Взято з <http://ucom.ru/doc/na.2017.07.01.pdf>
- Сулипов, Р. (2010). Понятие и признаки правовых традиций: теоретический аспект. *Вестник Пермского университета. Юридические науки*, 4. Взято из <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/vypusk>
- Тирпак, В. (1998). *Довідник із культурології (частина перша)*. Ужгород: Поличка «Карпатського краю».
- Ткаченко О. (2010). *Духовність традиції: соціально-філософський аналіз*. (Автореферат дисертації ... кандидата філософських наук: 09.00.03). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ.
- Ткаченко, О. (2011). Соціальна пам'ять як носій духовних основ традиції. *Людинознавчі студії. Серія: Філософія*, 24, 90–99. Узято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lstudf_2011_24_9
- Тофтул, М. (2014). *Сучасний словник з етики: словник*. Житомир: Видавництво ЖДУ імені І. Франка.
- Троєльнікова, Л. (2011). Традиції, обряди, ритуали як формуючі компоненти художнього простору України. *Методичні проблеми культурної антропології та етнокультурології*. Київ: Інститут культурології НАМ України. 418–438.
- Шейко, О. (2001). *Традиція як фактор саморозвитку суспільства*. (Автореферат дисертації ... кандидата філософських наук: 09.00.03). Запорізький державний університет. Запоріжжя.

- Шуба, О. (1989). *Православ'я і традиції національної культури*. Київ: Товариство «Знання». УРСР.
- Яроцький, Л. (2003). *Традиції і формування світогляду*. Житомир: Полісся.

References

- Alekseyeva, O. (2016). Socio-pedagogical aspect of the phenomenon of “tradition”. *Scientific Bulletin of V. Sukhomlynsky Mykolayiv National University. Pedagogical sciences: a collection of scientific works*, 1 (52), 130–136. [In Ukrainian].
- Bychko, A. (2002). *Theory and history of world and national culture: the course of lectures*. Kyiv: Tandem. [In Ukrainian].
- Borodin, O. (2016). Social and cultural sphere as an object of state regulation. *Bulletin of the National University of Civil Protection of Ukraine. Series: Public Administration*, 2, 81–87. [In Ukrainian].
- Budaeva, Z. (2011). “Tradition”, “traditional culture” in the context of social philosophy and culturology. *Bulletin of Buryat State University*, 6, 226–230. [In Russian].
- Vovk, D. (2013). The content of the category “legal tradition” and its importance in comparative legal research. *Comparative Law*, 1–2, 300–309. [In Ukrainian].
- Vovk, D. (2013). *Christian legal tradition as a category of theory*. Kharkiv: Yurayt. [In Ukrainian].
- Galushko, K. *Tradition is historical*. Retrieved from <http://www.history.org.ua/?termin=Tradytysia>. [In Ukrainian].
- Hans Cohn. *Nationalism: its meaning and history*. Retrieved from <https://traditio.wiki/holmogorov/library/k/koh>. [In Russian].
- Herder, I.-G. (1959). *Diary of my journey in 1769*. Moscow — Leningrad: State Publishing House of Fiction. [In Russian].
- Herder, I.-G. (1977). *Ideas to the philosophy of the history of mankind*. Moscow: Nauka. [In Russian].
- Gerchanivska, P. (2010). Traditions: Stability and Variability. *Herald of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”. “Philosophy”. “Psychology”. “Pedagogy”*, 1, 12–16. [In Ukrainian].
- Golovach, N. (2013). Traditions and customs as a factor of cultural socialization of personality. *Advanced topics of history, theory and practice of artistic culture*, 31, 206–213. [In Ukrainian].
- Gotsalyuk, A. (2015). Scientific tradition and innovation in the humanitarian practice of society. *Humanitarian Bulletin Zaporizhzhya State Engineering Academy*, 60, 269–277. [In Ukrainian].
- Zagrebelny, I. *What is a tradition?* Retrieved from <http://banderivets.org.ua/scho-take-tradytsiya.html>. [In Ukrainian].
- Klimova, O. (2007). Tradition and sociocultural identity. *Multiversum. Philosophical Almanac*, 66, 32–42. [In Ukrainian].
- Kovalsky, G. (2015). *Traditionalist construct of Ukrainian society*. Donetsk — Vinnytsya: DonNU. [In Ukrainian].

- Constitution of Ukraine. Section IX. Local Government.* Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>. [In Ukrainian].
- Kopievskaia, O. (2014). Cultural traditions in the formation of a national identity. *Advanced topics of the history and practice of artistic culture*, 32, 194–201. [In Ukrainian].
- Kravchuk, O. (1999). *Value of traditions and innovations in the socio-cultural development of the twentieth century. (The abstract of dissertation of ... the candidate of philosophical sciences: 09.00.03)*. Lviv Ivan Franko National University. Lviv. [In Ukrainian].
- Kryachko, Yu. (1996). *European Science as a Phenomenon of Cultural Tradition: (Dissertation of ... Candidate of Philosophy: 09.00.09)*. Kyiv University of T. Shevchenko. Kyiv. [In Ukrainian].
- Culturology of the 20th century. Dictionary.* (1997). St. Petersburg: University. Kniga. [In Russian].
- Kuchin, S. (2017). The essence and dynamics of development of social and cultural infrastructure in Ukraine as an object of state regulation. *Investments: practice and experience*, 1, 88–92. [In Ukrainian].
- Loboda, Yu. (2009). *The legal tradition of the Ukrainian people (the phenomenon and object of general theoretical discourse)*. Lviv: Svit. [In Ukrainian].
- Malagon, O. (2007). *Socio-legal culture of the Lithuanian-Polish period in the history of Ukraine (14–16th centuries). (Thesis ... candidate of historical sciences: 07.00.01)*. Kyiv National University of Culture and Arts. Kyiv. [In Ukrainian].
- Turnovers, Yu. (2003). *Traditions and innovations in legal development: general theoretical aspects. (Thesis ... Doctor of Law: 12.00.01)*. Odesa National Law Academy. Odesa. [In Ukrainian].
- Oliynyk, O. (2011). Origins and formation of the tradition of governance in the territory of the ancient Kyiv state. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 4, 24–31. [In Ukrainian].
- Parfenova, I. (2004). *Traditions in the moral culture of the Ukrainian people (second half of 19–20th centuries). (The abstract of dissertation ... of the candidate of historical sciences: 17.00.01)*. Kyiv National University of Culture and Arts. Kyiv. [In Ukrainian].
- Pireeva, G. (1999). Tradition: structure and sociocultural matrix. Scientific notes of Kharkiv Military University. *Social philosophy, pedagogy, psychology*, 3. Kharkiv. [In Ukrainian].
- Romanovskaya, E. (2012). Fundamentalism and tradition. *Vlast [Power]*, 12, 73–76. [In Russian].
- Ryabtseva, V. (2017). Non-traditionalism as an integral element of the modern socio-cultural society. *Scientific almanac*, 2–2. Retrieved from <http://ucom.ru/doc/na.2017.07.01.pdf>. [In Russian].
- Sulipov, R. (2010). The concept and features of legal traditions: the theoretical aspect. *Bulletin of Perm University. Juridical science*, 4. Retrieved from <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/vypusk>. [In Russian].

- Турпак, V. (1998). *Guide to cultural studies (part one)*. Uzhgorod: Polychka of the Carpathian region. [In Ukrainian].
- Tkachenko, O. (2010). *Spirituality of tradition: socio-philosophical analysis. (The abstract of dissertation ... The candidate of philosophical sciences: 09.00.03)*. M. P. Drahomanov National Pedagogical University. Kyiv. [In Ukrainian].
- Tkachenko, O. (2011). Social memory as a carrier of the spiritual foundations of tradition. *Human studies studios. Series: Philosophy*, 24, 90–99. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lstudf_2011_24_9. [In Ukrainian].
- Toftull, M. (2014). *Modern Dictionary of Ethics: Dictionary*. Zhytomyr: ZHDU Publishing House I. Franko. [In Ukrainian].
- Troelnikova, L. (2011). *Traditions, rites, rituals as forming components of the artistic space of Ukraine Methodological problems of cultural anthropology and ethnocultural education*. Kyiv: Institute of Cultural Studies, National Academy of Sciences of Ukraine. 418–438. [In Ukrainian].
- Sheyko, O. (2001). *Tradition as a factor of self-development of society. (The abstract of dissertation ... of the candidate of philosophical sciences: 09.00.03)*. Zaporizhzhya State University. Zaporizhzhia. [In Ukrainian].
- Shuba, O. (1989). *Orthodoxy and traditions of national culture*. Kyiv: Society “Znannia”. USSR. [In Ukrainian].
- Yarotsky, L. (2003). *Traditions and the formation of the worldview*. Zhytomir: Polissya. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 09.08.2018 р.